

Het kruis der bespotting.

<https://hdl.handle.net/1874/354984>

gk

(3)

HET KRUIS DER BESPOTTING.

»Wij prediken CHRISTUS den gekruisten, den Joden eene ergernis, den Grieken eene dwaasheid,» met dit woord treedt PAULUS, de geroepen apostel van JEZUS CHRISTUS, te Korinthe op en hij herhaalt den inhoud van dien lastbrief zeggende: »ik heb besloten niets onder u te weten, dan JEZUS CHRISTUS, en dien gekruisigd!» Reeds dikwijls is zeker ons oog op deze plaatsen in den eersten brief van PAULUS aan de Korinthiërs gevallen en hebben wij over de beteekenis van die woorden nagedacht. Toch kunnen wij niet genoeg onze verbazing uitspreken, dat zulk eene prediking zooveel indruk heeft gemaakt, en zulk eenen invloed uitoefende. Wat pleit meer voor de goddelijkheid van het Christendom, dan juist dit feit: met de prediking van een' gekruisten, heeft men onder Joden en Heidenen eene geheele hervorming tot stand gebracht?

Wanneer men bedenkt, dat het Christendom

moedig den strijd heeft volstreden tegen het heidensch Rome, dat het eene volkomene zegepraal behaald heeft over al die heidensche toestanden, welke zich gedurende vele eeuwen handhaafden, dat het hierbij (naar den maatstaf der wereld) de gebrekkigste middelen en de meest onaanzienlijke helpers had, dan zal men toch wel met GAMALIËL moeten zeggen: »wat uit God is, kan geen mensch verbreken." Het Evangelie des kruises was eene kracht Gods tot zaligheid, het heeft de zwaarste proeven doorgestaan, maar is altijd zegevierend te voorschijn getreden.

Wij weten, dat die prediking van een' gekruisten, vooral voor de Grieken, de geletterde en beschaafde heidenen, eene dwaasheid was. Dat Grieken en Romeinen te zamen het belagchelijk vonden, hoe sommigen van die prediking iets verwachtten. Bovendien men wist, dat wat deze nieuwe secte betrof, zij overal tegenspraak vond.

Een zeer merkwaardig bewijsstuk van die bespotting werd voor eenige jaren te Rome gevonden en is sedert aldaar in het beroemde museum van christelijke oudheden ten toon gesteld.

Gedurende een tiental jaren, hebben vele oogen vooral van oudheidkenners gerust op dit zonderlinge overblijfsel uit den ouden tijd, zoo lang begraven onder het puin en toch ongeschonden

gebleven, al hebben de eeuwen er haar merkteeken op gedrukt.

Gelijk bekend is, behoort de Palatijsche berg tot de heuvelen waarop het oude Rome was gebouwd. Op dezen heuvel bevonden zich de keizerlijke paleizen. Merkwaardige plek van het oude Rome! Dáár was de zetel van den man, wiens woord onder alle volken met eerbied werd vernomen. Dáár verhieven zich de gewelven en breidden zich de trotsche zuilenrijen uit, die de kunstschaten bewaarden uit alle oorden der wereld zamengebragt. Dáár woonden de Caesars, in wier gebied de zon niet onderging, die de zegevierende legioenen uitzonden over bergen en zeeën, om eerbied en schatting te eischen voor den keizer, wiens onmetelijke rijkdommen slechts Rome's luister verhoogden.

Rome in bloei; een keizer over dat bloeiende Rome; een paleis zulk een' vorst waardig, kan men zich stouter voorstellingen maken, dan deze? Maar al die grootheid is vernietigd, het prachtige gebouw is tot eene puinhoop geworden en als de verwoeste en half verteerde overblijfselen zijn weggeruimd, vindt men slechts de aanwijzingen, van de lijnen der vroegere gebouwen. Of gelukt het om hier en daar nog een zuilengang, een vroeger keizerlijk vertrek van puin en zand te bevrijden,

dan aanschouwt men hoeveel schendende, verwoestende handen zich aan de scheppingen der kunst vergrepen hebben. Slechts hier en daar vindt men een ongeschonden getuige van lang vervlogene eeuwen.

Het *kruis der bespotting* waarover wij spreken, werd dáár gevonden. Men zag de voorstelling, met een scherp werktuig gegrift, in een' steen van een der vertrekken, en met beleid heeft men dezen steen uit den muur verwijderd en op eene zeer veilige plaats nedergelegd, in het straks genoemde museum.

Wat laat die steen ons zien? Aan de rechterzijde aanschouwen wij een kruis, waaraan eene menschelijke gedaante (voor het grootste deel gekleed,) genageld is. In plaats van een menschelijk aangezicht, ziet men echter een ezels hoofd. De geheele figuur is gebrekkig van teekening, het hoofd is naar de linkerzijde gekeerd. Aan die linkerzijde, een weinig lager, ziet men eene mannelijke gestalte, ook gekleed. De linkerhand is gedeeltelijk gesloten en opgeheven en drukt eene begroeting, eene hulde uit, Een zeer ongelijk vierregelig schrift geeft de verklaring van het geheel. In de grieksche taal staat daar geschreven: »*Alexamenos aanbidt zijn God.*»

Herkennen wij in de aanbeddende mannelijke

gestalte terstond den Romein, vooral door zijne kleeding en zien wij op zijn aangezicht en in de beweging van zijne hand, dat hij vervuld is met de vereering van den gekruisten, zoo doen wij van zelf terstond de vraag: vinden wij hier een af-godsbeeld der Romeinen, of van een door hen overwonnen volk, voorgesteld? Ook na de uauwkeurigste onderzoeking is het niet gelukt, zelfs van verre, hier de afbeelding van eenigen afgod te veronderstellen.

Was derhalve zulk eene monsterachtige voorstelling, te onzinnig voor hen, die de heerlijkheid des onverderfelijken Gods veranderd hebben in de gelijkenis eens beelds, van een verderfelijk mensch, en van gevogelte en van viervoetige en kruipende dieren, dan komen wij van zelve tot het besluit, dat wij hier eene proeve vinden van de laagste spotternij. De meest onedele vorm eener Godheid, is juist geschikt om den verachtelijken eeredienst der Christenen ten toon te stellen.

Men weet, dat het eerbiedwaardigste en heiligste dat de christenen uit hunne herinnering hebben, is de kruisdood van hunnen heer JESUS CHRISTUS. En nu wordt de Heiland niet alleen, zonder gedaante of heerlijkheid afgebeeld, maar vernederd, tot de gestalte van een dier; de gekruiste moet afgebeeld worden als een mensch met een ezelshoofd.

Wie ontroert niet bij de gedachte, dat het weemoedigste, het meest aandoenlijke en verhevene, hetwelk de gansche wereldgeschiedenis te beïgten heeft, op zulk eene lage en stuitende wijze is voorgesteld. De wellust van het menschelijk geslacht, de zoon des menschen in wien wij zien de openbaring van genade en waarheid, de heiligste en reinste, die ooit de aarde betrad; de zaligmaker, van wien een PETRUS betuigde: »gij zijt de CHRISTUS, de zoon des levenden Gods, gij hebt de woorden des eeuwigen levens!" de grootste en geduldigste lijder - is daar op de meest bespottelijke wijze ten toon gesteld. O! wel wisten wij, dat de prediking van den gekruisten, den heidenen eene dwaasheid was. Maar dat de schendige hand zich zóó vergrijpen zou aan die grootsche figuur, dat eene bespottling der kunst het middel zou zijn, om ook het gezegende kruis met zulk een smaad te overladen, neen waarlijk! dat hadden wij niet vermoed. Bedroevend verschijnsel! en dat wel voor het licht gekomen uit de ruïnen op den Palatijnschen berg, uit de puinhoopen der keizerlijke paleizen. Wij gevoelen het op nieuw levendig, hoe steenen spreken kunnen, hoe zij getuigen na eeuwen.

Doch nu ligt de vraag voor de hand, hoe men er toe kwam, om juist deze voorstelling te maken?

Eene spotprent is geheel doelloos, als zij niet voor zich zelve spreekt. Zij moet voor den tijdgenoot (die de vragen van zijnen tijd kent) terstond verstaanbaar zijn. Dit steenen-graveersel, de laagste bespottung van den christelijken godsdienst, moet dus van zelve de verklaring vinden, in de heerschende denkbeelden van dien tijd.

Men heeft gemeend, dat de intogt van JEZUS binnen Jeruzalem, een zegetogt ook door de Romeinen opgemerkt, den weg ter verklaring aanwees. Of viel er voor een heiden niet te spotten met een' koning, die zittende op het veulen eener ezelin onder de hosanna's der menigte de tempelstad binnenkwam, maar die eenige dagen later op Golgotha aan het kruis hing en wel naar den wil van een landvoogd, die zelf het opschrift had gesteld: *Jezus de Nazarener, de koning der Joden?* Welk eene schoone gelegenheid voor den spotter, om den gekruisten koning af te beelden, met een ezels hoofd. Bethanië en Golgotha op één' spotprent. Wij gelooven echter dat deze verklaring te gezocht is, dat men in Rome niet genoeg op de hoogte was, van hetgeen met JEZUS was geschied, vooral niet na zoo vele jaren als er liggen tusschen dien intogt in Jeruzalem en het graveeren van dezen steen.

De verklaring is elders te zoeken.

Een romeinsch schrijver (TACITUS) verhaalt den oorlog van de Romeinen met de Joden, en deelt daarbij veel mede van den oorsprong en den godsdienst der Israëlitcn. Onder anderen zegt hij, dat toen de Joden Egypte verlaten hadden, of liever daaruit verdreven werden, zij in de Arabische woestijnen vooral in de dorre steppen eene schier onlijdelijke dorst hadden. Toen hadden zij bedacht om zich van wilde ezels te bedienen, door deze zoo lang te jagen, tot zij door hun instinct geleid, vlugtten naar verborgene bronnen, waar zij lavenis vonden. Door deze ezels waren de Israëlitcn bewaard om van dorst te sterven en uit een gevoel van dankbaarheid, hadden zij het beeld van een' ezel gemaakt, en dit beeld sedert vereerd.

Door de gedurige verwarring der Romeinen van den Joodschen met den Christelijken godsdienst, was het dus zeer verklaarbaar, dat zij beiden bespotten, en wel in dat *ezelsbeeld*, hetgeen zij uit hunnen beroemden schrijver kenden. Vernamen zij nu verder, dat de Christenen zulk een diepen eerbied hadden voor een' gekruisten, zoo lag het voor de hand dat zij een kruis der bespottling teekenden, en dat ALEXAMENOS als zijn God aanbad: een gekruist mensch, met een ezelshoofd.

In dit gevoelen worden wij versterkt, wanneer wij een hoogst belangrijk geschrift uit de eerste

eeuwen opslaan, waarin het Christendom tegen velerlei aanvallen verdedigd wordt. Dit voortreffelijk boekje, waarin de warmte des geloofs en de kracht der overtuiging om den voorrang dingen, behelst eene zamenspraak tusschen een heiden (CAECILIUS NATALIS) en een christen (JANUARIUS OCTAVIUS). Naar den laatstgenoemden luidt de titel: de *Octavius*, geschreven door MARCUS MINUCIUS FELIX.

De inhoud van dit boekje is te merkwaardig en hangt te naauw zamen met ons onderzoek, dan dat wij er niet een weinig uit zouden overnemen.

OCTAVIUS, vriend van den schrijver, brengt hem te Rome een bezoek, en om elkanders bijzijn des te beter te kunnen genieten, begeven zij zich te zamen naar Ostia, eene Romeinsche stad bij de zee. Daar ontmoeten zij CAECILIUS, een bekende van hen, maar die toch niet als zij het Christendom had aangenomen.

OCTAVIUS vindt al spoedig aanleiding om het dwaze van den afgodsdienst in het licht te stellen en CAECILIUS wordt door deze aanmerking niet weinig geraakt. Te meer toont hij zich gekrenkt, omdat hij zich volkomen in staat acht, de zaak des Heidendoms te verdedigen.

OCTAVIUS is terstond bereid die regtvaardiging aan te hooren, en nu schetst MINUCIUS hoe deze zamenspraak werd gevoerd.

De Heiden begint en zegt: » dat al het aardsche en menschelijke zeer onzeker is en het derhalve al terstond zeer dwaas moet genoemd worden, dat de Christenen met eene verzekerdheid spreken, over de orde der natuur en zelfs over de Godheid, alsof zij de wijsten der wijzen waren; maar wat voor de grootste wijsgeeren nog een raadsel en een punt van geschil is, zal voor de Christenen, meerendeels onwetende en geringe menschen, wel niet tot oplossing zijn gekomen.

» De Christenen spreken van eene goddelijke voorzienigheid, als van eene voortdurende wijze en liefderijke zorg voor al het geschapene, maar als zij dit doen, zijn zij blind voor die ontzettende natuurverschijnselen, waardoor zooveel verwoest wordt. Bovendien de rampen en onheilen zijn in getale en daaronder zuchten braven en slechten evenzeer. Ja, wat meer is, soms gaan edele menschen onder groote ellende gebukt en nietswaardigen hebben voorspoed.

» Een van beiden, óf er is een ijzeren noodlot, en dan behoeven wij slechts er voor te bukken, óf er is eene orde der natuur ons geheel onbekend, maar dan hebben de vaderen wijs gehandeld, die de verschillende Goden vereerden, zelfs die van de overwonnen volken. Zij gingen verder, zij hebben zelfs altaren opgerigt voor nog onbe-

kende Godheden, en zij leerden hunnen kinderen om de plegtigheden en gebruiken van vroeger tijd in eere te houden.

» Zoo verstandig handelden zij en zorgvuldig blijven wij acht geven, bij zooveel onzekers als er bestaat, op allerlei verschijnselen waaruit wij meenen den wil onzer Goden te kunnen verklaren. Wij geven naauwkeurig acht op vogelgeschrei, wij raadplegen de ingewanden der offerdieren, en wij besteden voortdurend de meeste moeite om de voortteekenen te verklaren, en naar die ernstige raadgevingen te hooren. De ondervinding heeft jaren lang geleerd, dat het geluk of ongeluk voor den mensch, vaak afhangt van het in acht nemen dezer zaken.

» Wat vermeten zich de Christenen dan wel, om alles wat ik daar noem, maar voor leugen en dwaasheid uit te krijten? Bespottelijke verwaandheid! eene secte uit de heffe des volks, ziet met een medelijdenden glimlach op den godsdienst der Romeinen neder. Het is eene onverdragelijke vermetelheid, eene grenzenlooze onbeschaamdheid, eene allerdwaaste eigenwijsheid, om het bestaan der lang vereerde Goden te ontkennen. Menschen zonder beteekenis in de maatschappij, domme ijveraars, durven onzen voorvaderlijken godsdienst te verachten. Zij spreken van God en van de god-

delijke Voorzienigheid en van een Vader die in de hemelen is en zeggen dan, dat zij de wijsgeeren en hunne stelsels niet vreezen. Maar wat hebben zij van hunnen God te wachten?

»Bovendien is het immers bekend, dat zij geheime teekenen hebben waaraan zij elkander kennen, zij noemen elkaar broeders en zusters, iets dat natuurlijk de onzedelijkheid krachtig bevorderen moet. Men zegt dat een gekruiste en een kruis voorwerpen van vereering bij hen zijn; zij moeten ook de hulde der aanbidding brengen aan een *ezelshoofd*.”

Uit dit merkwaardige boekje waaruit wij mededeelden hoe CAECILIUS de Christenen beoordeelt, blijkt derhalve dat het graveersel der spotternij volstrekt geen op zich zelf staand verschijnsel is, in die tijden. Verschillende onderzoekingen hebben geleid tot eene bepaling van den tijd waarin de steen zou zijn vervaardigd, en dit tijdperk komt overeen met het tijdvak waarin de zamenstelling van den OCTAVIUS vermoed wordt. Wij zien dus, dat de verbinding dezer twee denkbeelden bij de Romeinen gevonden werd: de Christenen vereeren een' *gekruisten* en een *ezelshoofd*.

MINUCIUS, volgens zijne eigene verklaring regtsgeleerde te Rome en dus een man van beschaving, verhaalt wat een beschaafd Romein van de Chris-

tenen denkt, met wier godsdienst hij alleen door *hooren zeggen* bekend is. Welnu, de steen uit de puinhoopen van het keizerlijk paleis opgegraven, getuigt dat de Christenen in hunne geschriften de beschuldigingen der Romeinen niet hebben vergroot, of op de spits gedreven. Neen waarlijk! men heeft zoo iets van de Christenen durven beweren, *de Christen ALEXAMENOS aanbidt zijn God*, een gekruisten, en deze is, een mensch met een ezelshoofd.

Wij behoeven thans niet te vervolgen met de aanhaling uit den OCTAVIUS, wat de beschuldigingen van CAECILIUS betreft, en laten dus zijne verdere mededeelingen van de geruchten die hij aangaande de Christenen vernam rusten; wij willen alleen nog het slot herinneren. »Ik voor mij geloof (zegt hij) dat wat de Christenen ook van toekomstige dingen zeggen, dit niets te beteekenen heeft. Een God die blijkbaar hen niet helpen, noch verlossen kan, als zij tot den marteldood veroordeeld worden, die hen uit hunnen geringen en ellendigen toestand niet opheft, zulk een God beteekent niet veel. Het ware beter dat Christenen, die gezond verstand genoeg hebben, bij de wijsgeeren SOCRATES, SIMONIDES en anderen ter school gingen.»

Deze slotrede wordt door CAECILIUS met een zeker zelfbehagen uitgesproken; hij heeft, naar hij meent, het heidendom voldoende gehandhaafd, tegen zijne

bewijsvoering is niets met grond in te brengen en dus geniet hij reeds bij voorbaat zijne zegepraal.

MINUCIUS herinnert echter, dat nu hem het woord is gelaten, de beurt aan OCTAVIUS toekomt en dat hij nu even oplettend moet luisteren naar het antwoord, als OCTAVIUS aan den tegenstander het oor leende.

Gaarne zouden wij deze geheele schoone rede ten voordeele van het Christendom wedergeven, maar de ruimte ons toegestaan, verbiedt het, dus slechts eene korte schets. »OCTAVIUS merkt allereerst op, dat er iets zeer zwevends is in de geheele voorstelling van CAECILIUS, hij toont blijkbaar niet te weten, waaraan hij zich vast moet houden. Hij heeft toegestemd, dat de mensch naar waarheid moet trachten, en nu komt het er al zeer weinig op aan of de meeste Christenen uit den geringen stand zijn, het is alleen de vraag of men zijne roeping als mensch begrijpt? De Romein heeft het geloof in God en zijne Voorzienigheid, als eene dwaasheid veroordeeld, maar met welk regt? Als men in eene woning alles ordelijk en rein vindt, zoodat men den aangenaamsten indruk ontvangt, dan zal men natuurlijk denken, aan een hoofd des huisgezins, wiens wil en bevel van orde en reinheid wordt opgevolgd. Wanneer men nu in het heelal, zoover het ons bekend is, overal

orde en regel vindt, dan veronderstelt dit van zelve een hoofd, wiens wetten worden geëerbiedigd en in dat hoofd erkennen wij de Godheid.

» De ondervinding leert, dat zoo in eenig gebied, twee of meer vorsten het bewind voeren, er zeer spoedig verdeeldheid en verwarring ontstaan. Daar de natuur altijd de heerlijkste harmonie vertoont, moet men besluiten dat er niet vele Goden zijn, die om den voorrang twisten, maar dat er één God is, die het heelal bestuurt. Men kan Hem niet zien, want Hij is het licht; men kan Hem niet begrijpen, want Hij is te groot voor het verstand en al het oneindige, onbegrijpelijke, majestueuse en onvergelykelijke van het opperwezen, vat de Christen zamen in het woord: *Hij is God.*

» Al wat menschelijk is, verwijderen wij van de gedachte aan de Godheid, en als wij Hem Vader noemen is niet het denkbeeld van eenen gebrekigen aardschen vader de grondslag, maar het verhevene ideaal van het wezen eens vaders. Evenmin nu als een kind al de daden van zijnen vader begrijpt, evenmin kunnen wij al de daden van den hemelschen Vader begrijpen of verklaren.

» De heidenen vereeren eigenlijk alleen de voorstellingen van hunne dichters. Deze hebben allerlei verhalen van de zoogenaamde Godheden verzonnen en nu gaat men uit hout en steen, uit goud en

zilver eene gedaante geven aan die dichterlijke gedachten, en ziedaar de afgoderij.

»De Romeinen zeggen: wij zijn *over-gods*dienstig, wij vereeren niet slechts onze eigene Goden, maar ook de Godheden der overwonnen volken. Welk eene dwaasheid! als die Godheden der overwonnen volken waarlijk een bestaan hebben, dan kunnen zij, krachtens hun wezen, nooit beschermers van de Romeinen zijn.

»Wat die voortleekenen betreft, alleen ligtgeloovigheid kan zich door de priesters laten verschalcken, wie onbevangen dit bedrijf gadeslaat, merkt het bedrog. Gij zegt: »maar de ervaring bewijst de waarheid,» nu ja, ééne waarheid onder duizend leugenen. Licht, dat onder eene gedmig herhaalde mislukking één enkele maal het toeval den priesters begunstigt, en dit wordt luid geroemd, van al het overige zwijgt men wijselijk.

»Eens (zegt OCTAVIUS) geloofde ik ook aan al deze dingen, ik liet mij misleiden, maar nog gevoel ik voortdurend berouw over mijn gebrek aan onderzoek.

»Wat nu uwe beschuldiging tegen ons christenen betreft, wat zal ik daarvan zeggen, zij is te ongerijmd.

»Gij vereert een *ezelshoofd* zegt gij, een *gekruisigd mensch is het voorwerp uwer aanbidding*. Grove on-

kunde en goedwillige onwetendheid kunnen zulke onzinnigheden voor waarheid uitgeven. Wij weten niets van een ezelshoofd, hebben er nooit van gehoord en nooit aanleiding tot zulk een ongehoord vermoeden gegeven, en wat den gekruisten betreft, wij hebben geen afgodsbeelden, geen kruisen of gekruisten, tot voorwerpen van aanbidding. Hout kan een deel *uwer* Godheid zijn, maar welk beeld zullen wij van God maken, daar de mensch het beeld Gods is. Welk een tempel zal ik voor God bouwen, terwijl het gansch heelal zijne heerlijkheid niet omvat?"

Wederom zullen wij het verdere schoone betoog van OCTAVIUS voorbijgaan en alleen op het slot wijzen. »Gij zegt, de Christenen hebben veel leed te verduren, maar het is een schoon schouwspel als een christen met het leed worstelt. Hij strijdt onder Gods oog en wacht van Hem het loon. Schooner figuren dan de helden der oudheid, zijn de gestalten onzer martelaren. Niet alleen mannen, maar ook vrouwen en kinderen, hebben eene lijdzaamheid getoond, die van hooger hulp getuigde. Wij stellen menschen die zulk eenen godsdienst belijden verre boven de wijsgeeren der heidenen. Wij openbaren onze wijsheid niet in het uitwendige, maar in onze gezindheid. Wij willen niet groot zijn in het spreken, maar in ons leven. Wij be-

roemen ons, dat wij verkregen hebben, wat uwe wijsgeeren, met inspanning van alle krachten zochten, maar niet vonden: »*de kennis der goddelijke waarheid.*»

Zoo eindigt OCTAVIUS zijne rede, die in haar geheel verdiende gelezen te worden. En wat is het gevolg? CAECILIUS de heiden is zóó overmeesterd door het woord vol eenvoud, waarheid en geloofsovertuiging, dat hij na eenige oogenblikken zwijgens uitroept: »ik ben overwonnen, maar tevens ben ik overwinnaar, want ik heb mijne dwaling overmeesterd, ik wensch nu slechts verder in de waarheid onderwezen te worden.»

Met deze aanhalingen uit den OCTAVIUS had ik een dubbel doel. Allereerst om te doen zien hoe wij gansch ongezoekt, in een geschrift uit dien ouden tijd (en wel een geschrift van groot belang) de ware verklaring vonden van den ouden *spotsteen*, maar tevens om te doen zien, hoe grove onkunde zich aan spotternij huwt.

De beschaafde Romein geeft de naar zijne meening overtuigende bewijzen voor de waarheid en waarde van zijnen godsdienst en haalt de meest gebrekkige en onzinnige geruchten aan, om daarmee het Christendom te kenschetsen, maar de eenvoudige waarheid van dat Christendom is zoo krachtig en overtuigend, dat de eerst zoo trotsche

CAECILIUS nu een leerling van OCTAVIUS worden wil. Wordt hierdoor niet weder de waarheid der spreuk bewezen: er zijn geene ongeloovigen, er zijn slechts onwetenden. Hoe dikwijls is ook sedert het Christendom door de onkunde gelasterd en ging men zonder bepaald onderzoek op geruchten af.

Doch keeren wij nu tot den *spotsteen* terug. Het is dus genoegzaam bewezen, dat uit de hooge oudheid eene voorstelling is opgedolven, die als getuige optreedt van de lage spotternijen waarmede het Christendom te Rome door het slijk werd gesleurd. De steen is niet een tafereel van heidensche aanbidding, waarmede wij een tijdperk van afgoderij nader konden kenschetsen, maar de slag van eene vijandige hand tegen het aangezicht des Gezegenden.

En hoe opmerkelijk is het nu, dat dit oude schotschrift in steen gegraveerd, gevonden is in de puinhoopen der keizerlijke paleizen.

De grootsche majesteit der Romeinsche keizers, waarop wij in den aanvang wezen, is in puin gestort. Het magtige Romeinsche rijk is gevallen en zijn val was groot. De naam der CAESARS is vergeten in de stad der zeven heuvelen. Maar vergeten is niet de naam van Hem eens als een spot afgebeeld; niet gevallen is het rijk door Hem gesticht en grootscher majesteit dan ooit den

troon omgaf van den Romeinschen imperator, hemelsche majesteit, omgeeft Hem, die op den troon zit en zijne kerk in stand houdt, zoodat de poorten der hel haar niet zullen overweldigen.

De gevonden steen getuigt van zijne verguizing, de volgende eeuwen spreken van zijne toenemende verheerlijking. Het lied dat in Rome weerklonk: »*vrede op aarde, eere zij CAESAR AUGUSTUS!*» is verstomd, maar de Engelenzang: »*Eere zij God in de hoogste hemelen; vrede op aarde, in menschen een welbehagen!*» weerklinkt nog en telkens luider over bergen, langs de rivieren, in de stille woning waar de liefde hare tente bouwde.

De gekruiste, den heidenen eene dwaasheid en een spot, is voor millioenen tot behoudenis geweest en, Hij zal als koning heerschen, tot dat Hij alle vijanden aan zich onderworpen zal hebben en dat, alléén door zijn Evangelie des heils, door de prediking van den gekruisten.

Inderdaad, de steenen spreken nog, ook deze steen. Tusschen de hand die de stift aangreep om onder zijne teekening te zetten: »*Alexamenos aanbidt zijn God!*» en de hand die dit woord op deze bladzijde herinnert, liggen tal van eeuwen. Geslachten op geslachten zijn heengegaan. Maar uit die geslachten verzamelt zich een' wolk van getuigen en wij hooren het lied der overwinning, het gezang,

dat van zegepraal over de zonde door JESUS CHRISTUS getuigt, het Hallelujah! Gode ter eer.

Laat de onkunde dan nog met CHRISTUS en Christendom spotten, laat zij de zending die als wachtwoord heeft: *vrede door het bloed des kruises*, eene dwaasheid noemen, wij vreezen niet. Laat zij hare paleizen der ijdelheid bouwen om zich een naam te maken, van dien bouw zal het ook gelden: *daar zal geen steen van op den anderen steen gelaten worden*. Die puinhoopen zullen later den spot drijven, met den spotlach die eens langs de muren klonk.

Maar overwinnend treedt het Christendom voort. Het Evangelie wordt gepredikt tot eene getuigenis voor alle volken. CHRISTUS zegt: »Ik ben met ulieden al de dagen tot aan de voleindiging der wereld.»

Al krijschen dan ook nog zonde en wereld: *het kruis der bespotting?! in dat teeken zullen wij haar volkomen overwinnen, Gods beloften falen niet.*

Bij de Drukkers en Boekverkoopers M. WIJT & ZONEN, zijn verkrijgbaar de volgende Kleine Stukjes

	Cents.		Cents.
1. Peter Lobeck	15	41. Lydia S.....	07½
2. De welbestede stuiver.....	10	42. Hugo Bourne.....	07½
3. De wever uit Welsh.....	07½	43. De christelijke viering van den Zondag	05
4. De kleine bewoner van het Auvergnésche Gebergte....	10	44. Henri Obookiah.....	10
5. Arme Sara.....	04	45. De zendelingen in Groenl..	15
6. De jonge Hutbewoonster... 22½		46. Het bezoek bij een kranke.	15
7. Opwekking te Elberfeld....	05	47. Brieven van een' leeraar ..	15
8. De Iersche boer.....	10	48. Polycarpus	10
9. Elisabeth Cunningham.....	15	49. Als God werkt, wie zal dan keeren?.....	15
10. John Robins, de matroos... 10		50. De Soldaten-dochter.....	
11. Uitbreiding der Parabel ... 10		51. Het gelukkige sterf bed... 10	
12. Kolonel Jacob Gardiner... 15½		52. De weg en het middel ... 15	
13. De Stroopers-dochter.....	10	53. De gast zonder bruiloftskl. 07½	
14. De Bode met goede tijding . 15		54. Treffend voorbeeld	07½
15. Jansje Allan	15	55. Levensschets v. Blumhardt 15	
16. Zonderlinge tusshenkomst der Voorzienigheid.....	07	56. Hadara.....	04
17. Levensber. van Amelia Gale 07½		57. De oude geneesheer.....	10
18. Sara Hill.....	12½	58. De roepstem des Heeren 15	
19. De geschied. van MarySmith 12½		59. Anna Walsh	07½
20. De Dorps-predikant	10	60. Eerste zend. te St. Thomas 15	
21. De waarheid van het Evang. 10		61. Thirza.....	20
22. Kracht des geloofs	10	62. Vroege godsvrucht	07½
23. Herman de houthakker.... 12½		63. De Russische kleermaker. 07½	
24. Laatste uren v. John Cowper 10		64. Kermerk, v. een kind Gods 07½	
25. Het einde van den tijd.... 10		65. Overtuiging verwaarloosd. 12½	
26. Wat God bewaart, is wel bewaard.	15	66. Woord aan jonge moeders. 07½	
27. Wie zijt gij? Wat hebt gij te doen?.....	10	67. De onbekende zendeling.. 04	
28. De weêrhaan van het kasteel 12½		68. Mevrouw Rumpff.....	10
29. Eben-Haüzer inLatakko... 10		69. Opmerkelijke leiding Gods 07	
30. Indiaansche bekeerlingen .. 10		70. Een nieuw traktaatje.... 10	
31. De Christen-feesten.....	05	71. De vrome landman.....	07½
32. Verhaal van 2 predikers... 07½		72. Ged. over de eeuwigheid.. 07½	
33. De tijd en de eeuwigheid.. 10		73. Maria	10
34. Kort en heilzaam berigt ... 10		74. William	07½
35. Johan Coenraad Ter Linden 07½		75. De Christen in het gasthuis 03	
36. Een beroep op het hart 12½		76. Lord Teignmouth.....	10
37. De landman in den Elzas... 10		77. Leven van Schwartz... .. 08	
38. Sterfgevallen van zeven bekeerde heidenen	10	78. Wie zoekt die vindt.....	05
39. Levensloop van C.L. Töpfer. 07½		79. Levensb. van een' soldaat.. 05	
40. Eenige bijzonderheden uit het leven van Morrison.... 15		80. Pacalsdorp.....	07½
		81. Onnoodige zorgen	04
		82. Zachéüs.....	08
		83. De twee baren	10
		84. Bekeering v. A. H. Frankc. 04	

Cents.		Cents.			
85.	Blandina	07½	128.	Eene Martelaarsgeschied.	05
86.	Bede van een grijsaard ...	07½	129.	Een Rabbi die rust zoekt bij Christus.....	05
87.	Het huisgez. te Haeterdale	15	130.	De Christin geroepen tot deeln. aan de zendingzaak.	05
88.	Inwendig Christend om on- der Hottentotten	05	131.	Zoeken en vinden	10
89.	Aärons dood	15	132.	De onfeilbare gids.....	10
90.	Het Paaschfeest.....	10	133.	Wien te hooren?.....	07½
91.	Leven van Chrysostomus .	07½	134.	Eene zwaar beproefde ge- loofsheldin.....	07½
92.	Het geheimzinnige in den Christen	05	135.	Marianne, de Bijbelver- spreidster van St. Giles..	10
93.	Jacob Wilson	15	136.	De dochter v. d. Landman	12½
94.	De eerste kerkgang	10	137.	De hoop des christens ..	07½
95.	Wanneer ben ik, enz.....	06	138.	Het leven van v. d. Kemp.	05
96.	Overeenk. Christel. Godsd.	05	139.	Kunt gij altijd van Jezus zwijgen.....	06
97.	Zendingsgave	15	140.	Het werk v. kleine Jessie.	07½
98.	De zwarte knecht.....	10	141.	Liefde voor liefde	05
99.	Waarschuw. tegen valsche overleggingen.....	10	142.	Heilig leven, zalig sterv.	07½
100.	De bedelaar.....	05	143.	Een sterfb. in den vreemde	07½
101.	Samuel Mills.....	05	144.	Iets uit het leven eener zendingenvrouw. 3e brief	05
102.	Triomfhoog van Titus....	06	145.	Iets uit het leven eener zendingenvrouw. 4e brief.	05
103.	Zijt gij gelukkig?.....	07½	146.	Levensgesch. van eenen Ierschen knaap.....	07½
104.	Uit- en inwendige zending	05	147.	De Thermometer.....	05
105.	De twee erfenissen	05	148.	Toespraak.....	05
106.	De waarde van het gebed.	07½	149.	Eene uitn. helpster d. zend.	05
107.	Samuel Crowther.....	07½	150.	Niet verre	06
108.	Catharina Phillips	07½	151.	Wat een reisverhaal kan uitwerken	05
109.	Goodluck Day.....	07½	152.	Een blik in de Jay. huish.	05
110.	De toestand der heid. vrouw	07½	153.	Het «Onze Vader».....	05
111.	Middel om rijk te worden.	04	154.	Een Israel. tot Chr. gebracht	7½
112.	Eene oude beproefde raad .	12½	155.	Schoone plaatsen uit de schriften van 3 Kerkvaders	07½
113.	Verband ijver voor de zend.	07	156.	Gidion	07½
114.	Ra-Poor-Negro.....	05	157.	Dankt God in alles	05
115.	De zendel. onder de heid. .	05½	158.	Uit onze Brieven tasch ...	07½
116.	Iets uit het leven eener zendingenvrouw. 1e brief.	05	159.	Een andere Oom Tom ...	05
117.	De Christen-vrouwen der Apostolische eeuw.....	06	160.	Zeventig jaren	06
118.	Christina en Esther.....	06	161.	De Soldaat en de Landverh.	05
120.	De verhoogde Heer.....	05	162.	Getuig. omtrent de godsv. en het leven der christenen	04
121.	De zegenrijke vrucht van een rijksdaalder.....	02	163.	2 tafereelen uit het leven en werken van een zendel.	07½
122.	Opw. tot h. werk der zend.	05	164.	Eenzaam maar niet verlaten	07½
123.	De Baron Dhijbern.....	07½	165.	Uit onze Brieven tasch II.	07½
124.	Een woord tot aanbeveling der zendingenzaak.....	07½	166.	Mededeel. van Ulfers I.	07½
125.	De toekomstige wereld....	05	167.	idem idem II.	07½
126.	Iets uit het leven eener zendingenvrouw. 2e brief.	07	168.	Over zendingmethode I..	10
127.	Eene uit duizend.....	06	169.	idem idem II..	10

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100